

Museihunden Mutte och BARNENS EGNA SJUKHUS

texter HELENA HÄMÄLÄINEN illustration INA MAJANIEMI

MUSEIHUNDEN MUTTE OCH BARNENS EGNA SJUKHUS

PUBLICERAD AV: HUS HELSINGFORS UNIVERSITETSSJUKHUS, MUSEIUTSKOTTET

ILLUSTRATION, GRAFISK DESIGN OCH LAYOUT: INA MAJANIEMI

TEXTER PÅ FINSKA: HELENA HÄMÄLÄINEN

TEXTER PÅ SVENSKA:

ANDERS MANNS, HUS MUSEIUTSKOTT

HUS ASVIA, SPRÅKTJÄNSTER

TRYCKORT: TALLINNA RAAMATUTRÜKIKODA, TALLINN 2021

ISBN: 978-952-5778-25-0

MUSEIHUNDEN MUTTE OCH BARNENS EGNA SJUKHUS

PUBLIKATION FÖR UTSTÄLLNINGEN BARNENS EGNA SJUKHUS SOM PRODUCERATS AV HUS MUSEIUTSKOTT.
UTSTÄLLNINGEN ÖPPNADES I MARS 2021 I VÄNTRUMMET TILL NYA BARNSJUKHUSETS OPERATIONS- OCH ANESTESI/AVDELNING.

Det är år 2018. Barnets Borg håller på att stänga eftersom Nya barnsjukhuset är färdigt. Museiarbetare har kallats in för att hjälpa till med flytten, eftersom det på Barnets Borg finns många föremål som berättar om barnomsorgens historia. De håller på och packar i arkiater Arvo Ylppös gamla överläkarrum när de hittar en pytteliten hund av järnskrot på golvet.

HEJ! VEM ÄR DU
OCH VAD GÖR DU HÄR?

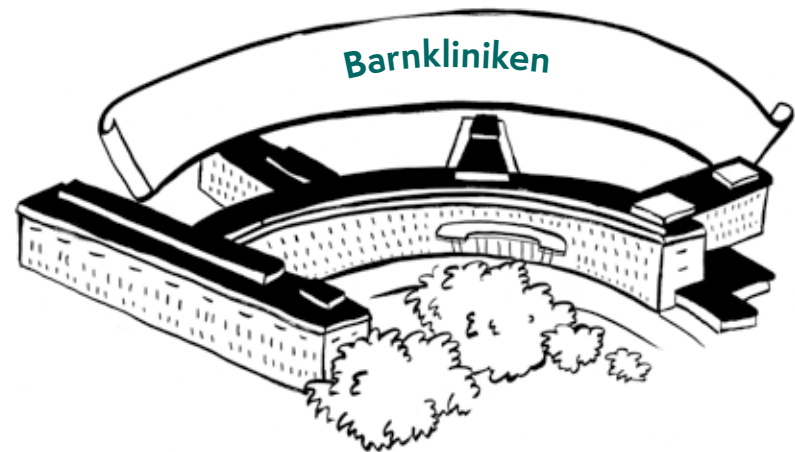
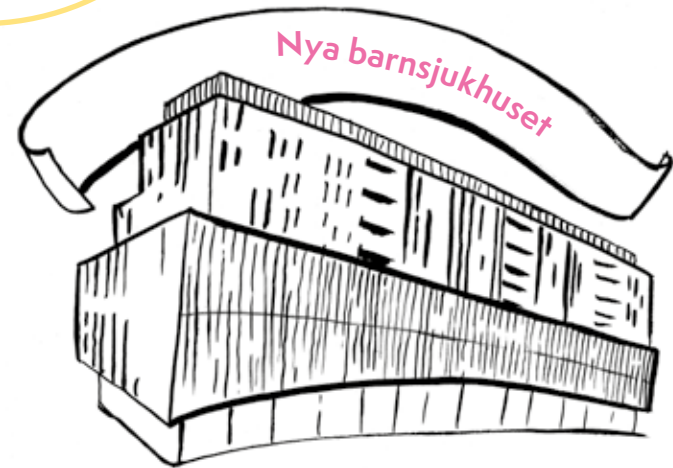
JAG ÄR MUSEIHUNDEN MUTTE OCH JAG ÄR EN TIDS-
RESENÄR. NU SKA JAG UT PÅ ÄVENTYR I HISTORIEN
ÖVER BARNENS SJUKHUSVÅRD! FÖLJ MED!

SÅ HÄR SER JAG UT PÅ RIKTIGT!

ETT HELT NYTT BARNSJUKHUS!
VAR VÅRDADES SJUKA BARN
INNAN DET BYGGDES?

Nya barnsjukhuset öppnades i Helsingfors år 2018. I staden hade tidigare verkat två sjukhus bara för barn, Barnets Borg och Barnkliniken. De var verksamma i över 70 års tid. Under den här tiden utvecklades Finland från ett fattigt land till en välfärdsstat.

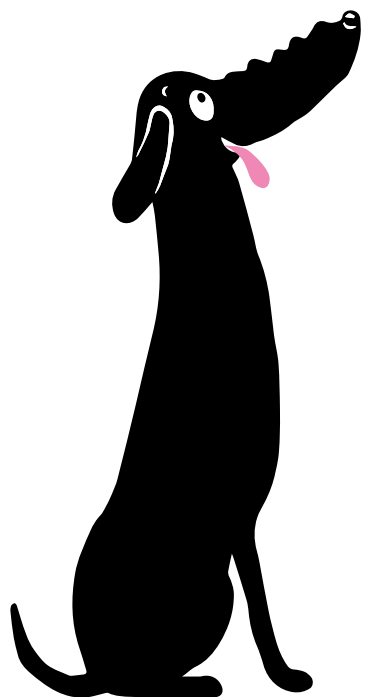
Barnkliniken föregångare var Finlands första barnsjukhus. Det grundades i Helsingfors år 1893. Före det skötte sjuka barn hemma eller på allmänna sjukhus.

*Finlands första barnsjukhus låg
på Fabriksgatan i Helsingfors.*

Barnets Borg inledde sin verksamhet år 1917 med att hjälpa ensamstående mammor och föräldralösa barn. Senare blev det ett sjukhus.

HUR SÅG DET UT INNAN
DET FANNS SJUKHUS?

På Barnets Borg har särskilt förebyggande hälso- och sjukvård utvecklats.

Ännu för hundra år sedan var barndomen den farligaste tiden i en människas liv. Många av dagens mediciner var ännu inte uppfunna och det kunde råda brist på mångsidig mat, så det var ingen självklarhet att man nådde vuxen ålder.

NÅGONTING MÅSTE GÖRAS FORT!

VEM ÄR DU?

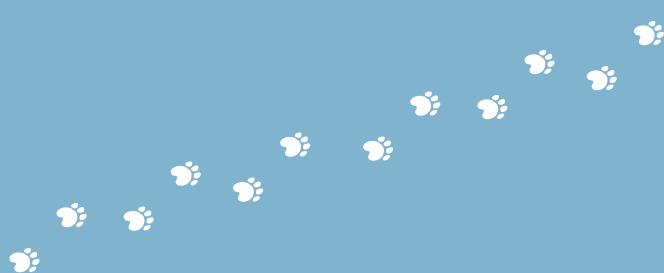

ARVO YLPPÖ

Arvo Ylppö (1887–1992) var överläkare vid både Barnets Borg och Barnkliniken. Han arbetade hårt för att förbättra förhållandena för barnen i Finland.

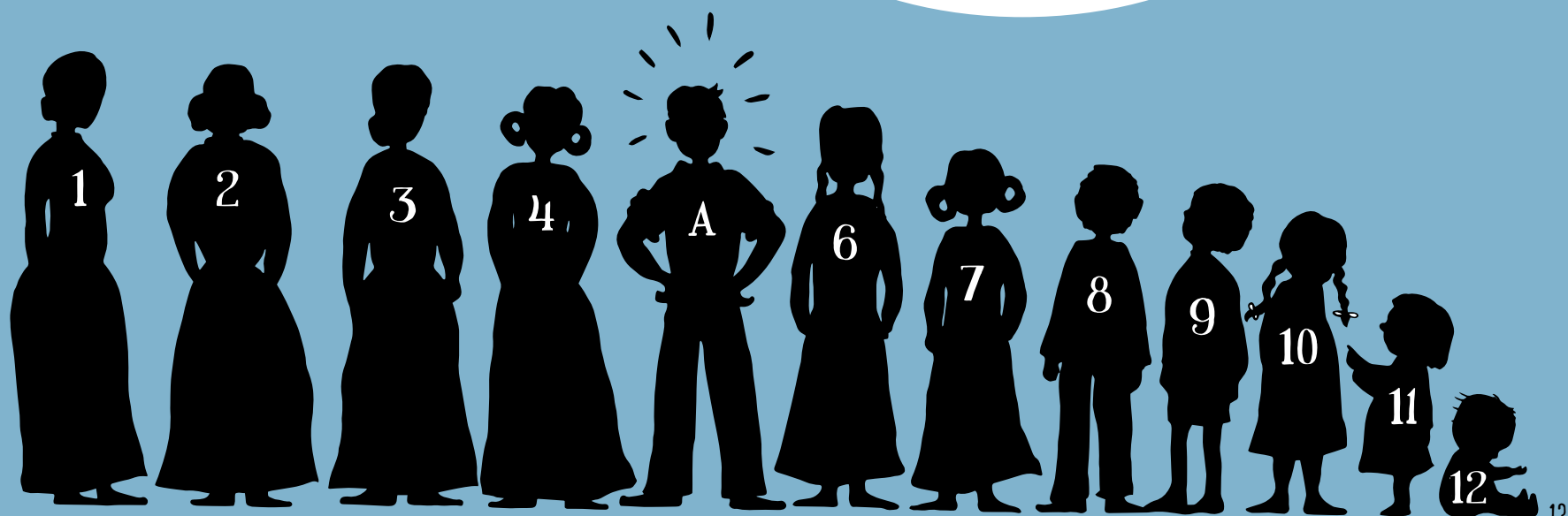
HUR BLEV DU
LÄKARE?

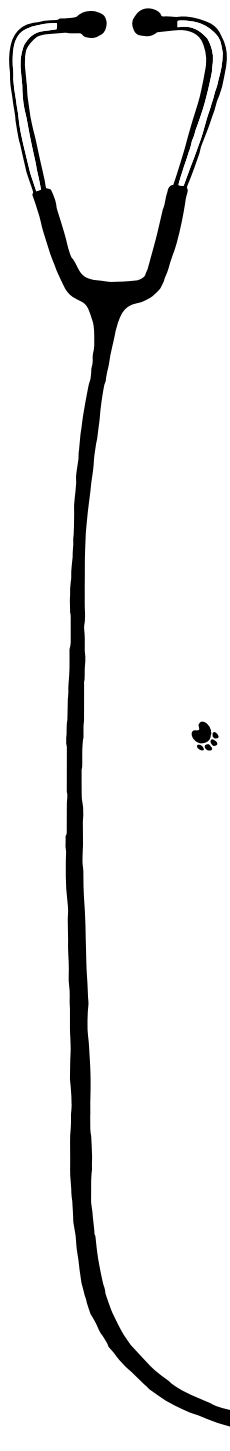

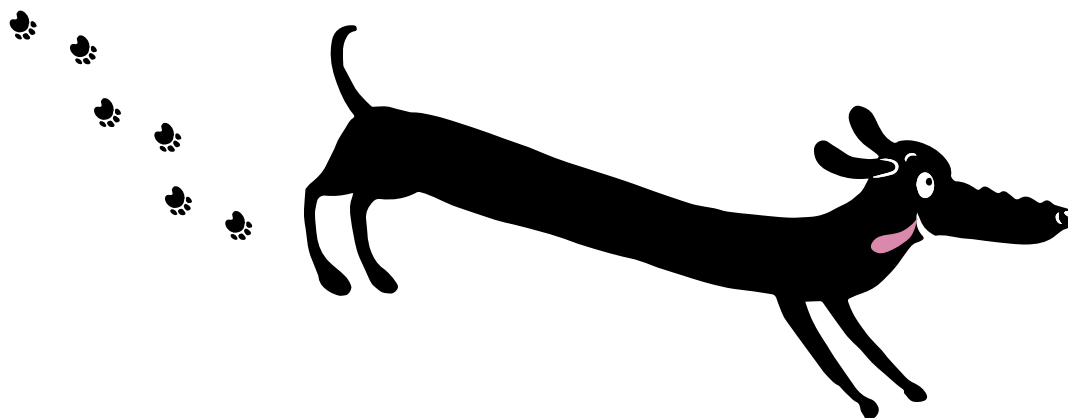
Arvo hade 11 syskon. När barnen blev sjuka eller det hände olyckor måste hans föräldrar be kommunalläkaren Kaarlo Palkonen göra ett besök.

REDAN SOM BARN BESTÄMDE JAG MIG
FÖR ATT BLI BARNENS EGEN LÄKARE. PÅ SÅ SÄTT
SKULLE JAG KUNNA HJÄLPA MIN MAMMA, SÅ ATT
HON INTE SKULLE BEHÖVA RINGA OCH BE FARBROR
PALKONEN OM HJÄLP SÅ OFTA.

Precis som Arvo fanns det många som ville hjälpa barn. Därför grundades olika föreningar. En av dem var Mannerheims Barnskyddsförbund. Föreningen, som grundades år 1920, öppnade de första rådgivningsbyråerna och började utbilda barnskötare. Barnets Borg var till en början Mannerheims Barnskyddsförbunds eget sjukhus.

Rådgivningsbyrå på 1930-talet. Finlands första rådgivningsbyrå grundades år 1922. Byråernas föregångare var barnskyddsföreningen Mjölkdroppen, som grundades år 1904. Vid sidan om sin övriga verksamhet erbjöd föreningen också hälso- rådgivning.

Utomhusaktiviteter på gården till Fabriksgatans barnsjukhus på 1920- eller 1930-talet.

ÄR NI PÅ UTFLYKT,
EFTERSOM NI SOVER UTE?

Dags att sova middag på Barnklinikens balkong, cirka 1950-talet.

Till vänster ger en sjukskötare ett spädbarn ljusbehandling på Fabriksgatans barnsjukhus, cirka 1930–1940-talet. Både barnets och sjukskötarens ögon måste skyddas med skyddsglasögon.

OCH VAD ÄR DET SOM
HÄNDER HÄR?

För länge sedan trodde man att sjukdomar orsakades av andeväsen. Det här avspeglas i det finska namnet på sjukdomen rakit, riisitauti. I finländsk folktro är riisi ett andeväsen, som orsakar nedbrytande sjukdomar. Men rakit förorsakas inte av andeväsen, utan av D-vitaminbrist. Därför manade Arvo Ylppö till att låta barn sova middag utomhus. Barnen fick också ljusbehandling och fiskleverolja.

En sommardag på Fabriksgatans barnsjukhus för mer än hundra år sedan.

SÅ DET VAR DÄRFÖR DE TOG UT SÄNGARNA
PÅ BARNSJUKHUSET!

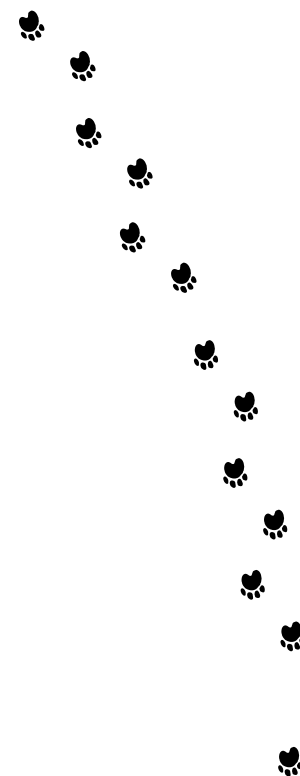

Kaffe som sålts till förmån för Barnets Borg.

Barnets Borg verkade till en början i ett gammalt trähus. När det behövdes ett nytt och större sjukhus samlade man in pengarna genom en folksamling. Det såldes bland annat kaffe.

Rockmärke från folksamlingen till Nya barnsjukhuset.

OCKSÅ NYA BARNSJUKHUSET HAR DELVIS FINANSIERATS MED HJÄLP AV TALKOKRAFTER.

Kontakter med andra länder var viktiga när man i Finland började utveckla sjukhusvården för barn. Barnläkare och sjukskötare studerade ofta utomlands, och barnsjukhusen fick understöd från många olika länder och internationella organisationer.

Finländarna har inte alltid haft tillräckligt med mat. Därför har många länder gett Finland mathjälp och vitaminer, som delades ut åt barn i bland annat skolor och rådgivningsbyråer.

FINNS DET FISKLEVEROLJA?
DET ÄR MIN FAVORITMAT!

Världshälsoorganisationen WHO donerade en EEG-apparat, som mäter hjärnans elektriska aktivitet, till Barnkliniken på 1950-talet.

VILKEN LÄCKER SERVERING!
VAD FIRAR VI?

Kaffe och tårta efter en lyckad hjärtoperation. Man började undersöka och behandla barns hjärtfel på Barnkliniken på 1950-talet. Unicef donerade nödvändig utrustning till Barnkliniken, såsom en EKG-apparat som mäter hjärtats elektriska impulser, samt instrument och litteratur. Alla barnläkare på bilden, det vill säga Matti Sulamaa, Niilo Hallman, Bernhard Landtman och Arvo Ylppö, reste utomlands för att utbilda sig, så att de kunde erbjuda bästa möjliga vård åt barnen i Finland.

NIILO HALLMAN

JAG ÄR NIILO HALLMAN. JAG EFTERTRÄDDE ARVO YLPPÖ SOM
BARNKLINIKENS ÖVERLÄKARE. MITT NAMN NÄMNS PÅ DEN HÄR
JUBILEUMSPLAKETTEN FÖR EN INTERNATIONELL STUDIE
OM BARN S NJURSJUKDOMAR.

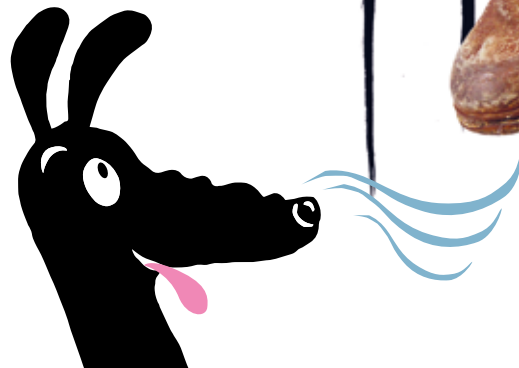
Niilo (1916–2011) var en internationellt erkänd vetenskapsman och aktiv inom många föreningar. Tack vare hans forskning har vi blivit bättre på att sköta speciellt barns diarré- och njursjukdomar.

JAG ÄR MATTI SULAMAA,
FINLANDS FÖRSTA BARNKIRURG.
DET HÄR ÄR MINA ARBETSSKOR.

Matti (1910–1988) ansåg
att skorna inte fick tvättas
någonsin, eftersom de då
kunde slitas.

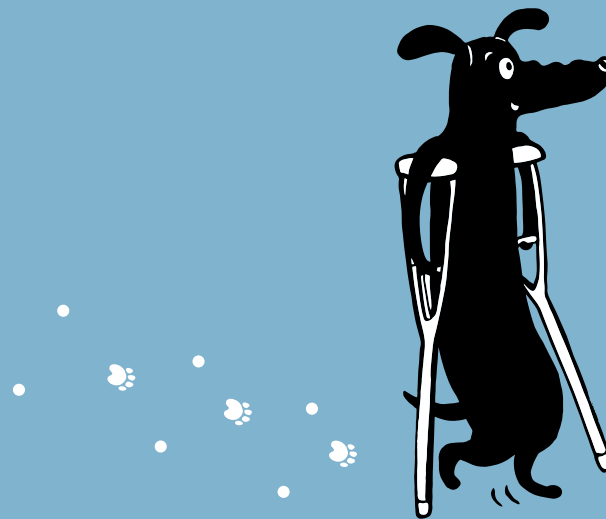

KIRURGI LÅTER INTRESSANT,
JAG VILL HÖRA MER!

Barnkirurgin får sin början i Finland på Barnkliniken år 1946. Vanliga orsaker till att barn behöver kirurgisk vård är benbrott och blindtarmsinflammationer. Nya barnsjukhuset är det enda stället i Finland som utför de allra svåraste operationerna, såsom organtransplantationer och öppna hjärtoperationer.

Kryckor som fästs under armhålan användes redan i det forna Egypten. De ser nästan likadana ut än idag. Armbågskryckan utvecklades i mitten på 1900-talet.

MAN BÖRJADE BEHANDLA BARNES HJÄRTFEL PÅ 1950-TALET.
SAMTIDIGT BÖRJADE MAN INOM SJUKHUSVÅRDEN BÄTTRE TA
I BEAKTANDE SÅVÄL BARNENS SOM FÖRÄLDRARNAS BEHOV.
MAN UPPTÄCKTE ATT EN TRYGG OMGIVNING LEDDE TILL
BÄTTRE VÅRDRESULTAT.

Barnklinikens första hjärtläkare **Bernhard Landtman** hade en hund i fickan. Med hundens hjälp kunde han fånga de små patienternas uppmärksamhet på ett varsamt sätt.

På Nya barnsjukhuset arbetar läkaren **Junnu Leikola**. Ur hans ficka kikar en anka fram.

FÅR JAG HÖRA HISTORIEN
OM ATT KÄNNA SIG TRYGG?

Johanna Kenttälä har läpp- och gomspalt. När Johanna skulle opereras som 15-åring, kände hon sig mycket rädd när hon tillbringade natten före operationen på sjukhuset. Då tröstade en sjukskötare henne. Därför bestämde sig Johanna för att hon också skulle bli sjukskötare och hålla barn i handen när de är rädda. Som vuxen förverkligade Johanna sin dröm.

FLER HISTORIER!
JAG VILL HÖRA OM
BEHANDLINGEN AV
LÄPP- OCH GOMSPALT!

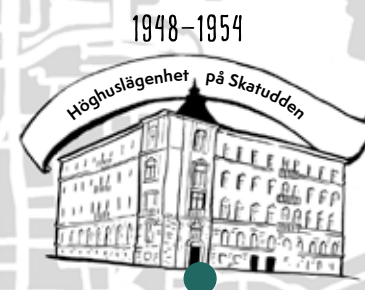
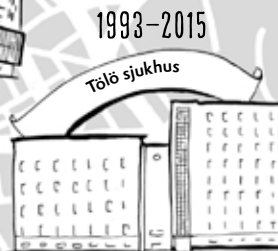
Thomas Ragvaldsson (1724–1804) hade läpp- och gomspalt, vilket gjorde att han hade svårt att äta och tala. Det gjorde honom ledsen. Thomas spalt opererades först när han var 38 år gammal. Efter operationen bildade han familj och levde ett långt liv. Nuförtiden opereras spalt så tidigt som möjligt, men behandlingen fortsätter ända upp till vuxen ålder.

VI KÄNNER TILL THOMAS BERÄTTELSE, EFTERSOM HAN VAR EN BETYDANDE FÖRFATTARE. HAN SKREV OCKSÅ VÄRLDENS FÖRSTA BESKRIVNINGAR FRÅN EN PATIENTS SYNVINKEL OM BEHANDLINGEN AV SPALT OCH DE BESVÄR SPALT ORSAKAR.

Waan on vielä näkymätöin
wirhi toinen,
Ylhäll suuni laesa,
Joca puhen secoittapi,
wieroittapi
Muiden seas eroitta.

Sijs ei äänen selkiästi,
kerkiästi
Muitten corvis cuulu nijn;
Ei myös huulen ulos sano,
oikein ano
Waick on
selkiä meiningi.

I Finland började man redan på 1930-talet utveckla vården av läpp- och gomspalt som en del av plastikkirurgin. Det är först från och med år 2016 som barns spaltoperationer har utförts på barnsjukhus.

PÅ ALLA DESSA PLATSER HAR
MAN UTFÖRT LÄPP- OCH
GOMSPALTOperationer!

Byggnaderna har bytts, men följande har stått för vården:
1948-1984 Finlands Röda Kors plastiksjukhus
1984- Helsingforsregionens universitetscentralsjukhus

ÄR DET HÄR FAKTISKT ETT SJUKHUS?
DET SER MERA UT SOM EN HERRGÅRD!

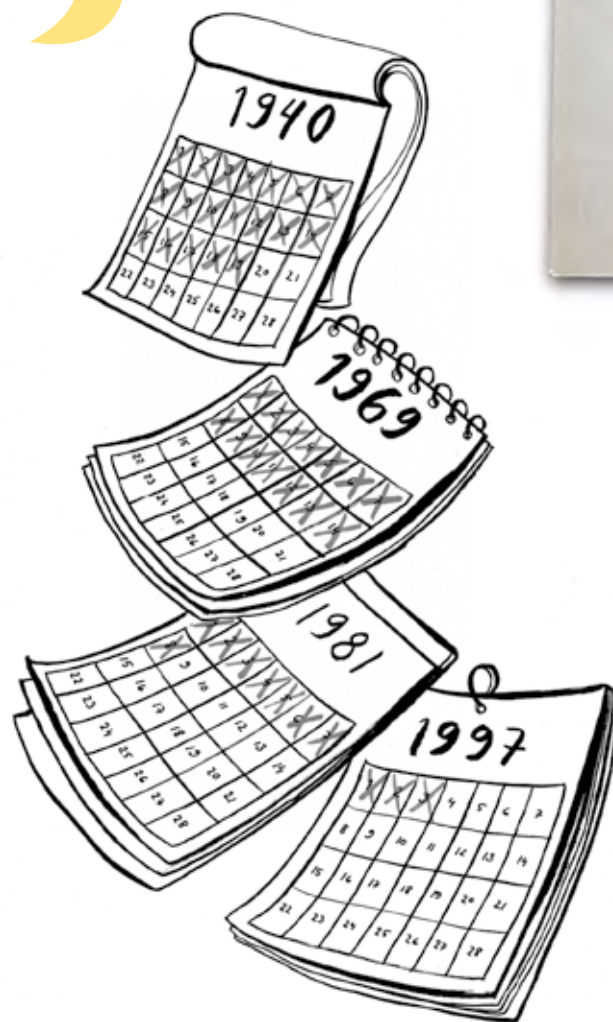
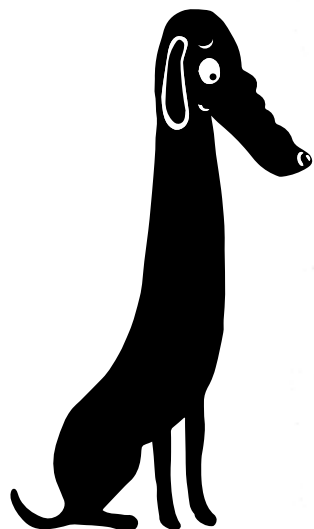
DET HÄR ÄR JU EN ALLDELES LYSANDE
PLATS FÖR ETT SJUKHUS!

TIDIGARE VAR SJUKHUSET I EN LITEN
LÄGENHET, DÄR OPERATIONSSALEN
FANNS I SOVRUMMET!

*Finlands Röda Kors plastiksjukhus verkade på
Drumsö gård åren 1954–1977. Där prydde de här
harformade ljusstakarna spismanteln.*

FÖRR I TIDEN VAR MAN TVUNGEN ATT
TILLBRINGA MYCKET LÅNGA PERIODER
PÅ SJUKHUS UTAN SINA FÖRÄLDRAR.

Vierailut:

Alle 10 vuotiaiden potilaiden luona ei sallita vierailuja.

Vain aikuiset saavat suorittaa vieraskäyntejä; samanaikaisesti saa potilaalla olla vain kaksi vierasta.

Tuliaisel:

1. tuomiset luovutetaan osaston vastaavalle hoitajalle.
2. tulaisten sopivaisuudesta potilaalle on neuvoteltava osastonhoitajan kanssa.

Vierailuajat:

viikotaisin	klo
torstaisin	»
sunnuntaisin	» 15-16.30

Kyselyt:

Potilasta koskevista puhelintiedusteluista on sovittava potilasta sairaalaan tuotaessa vastaavan hoitajattaren kanssa.

T. LOMANDI

Anvisningar för besök från den tid då barn var tvungna att tillbringa långa perioder på sjukhus utan sina föräldrar.

Genomsnittlig sjukhusvistelse för en läpp- och gomspaltoperation.

Som tur ordnades det en massa roliga saker att göra på sjukhuset, såsom lekar, utomhusaktiviteter och utflykter till bland annat Borgbackens nöjespark.

LINNAMÄKI - HELSINKI

1.8.65 Suomen Punainen Risti

Vapaa pääsy seuraaviin laitteisiin: 12 henk

~~Fuoristorata~~

~~Naurutalo~~

~~Solario~~

~~Pilvenpyörä~~

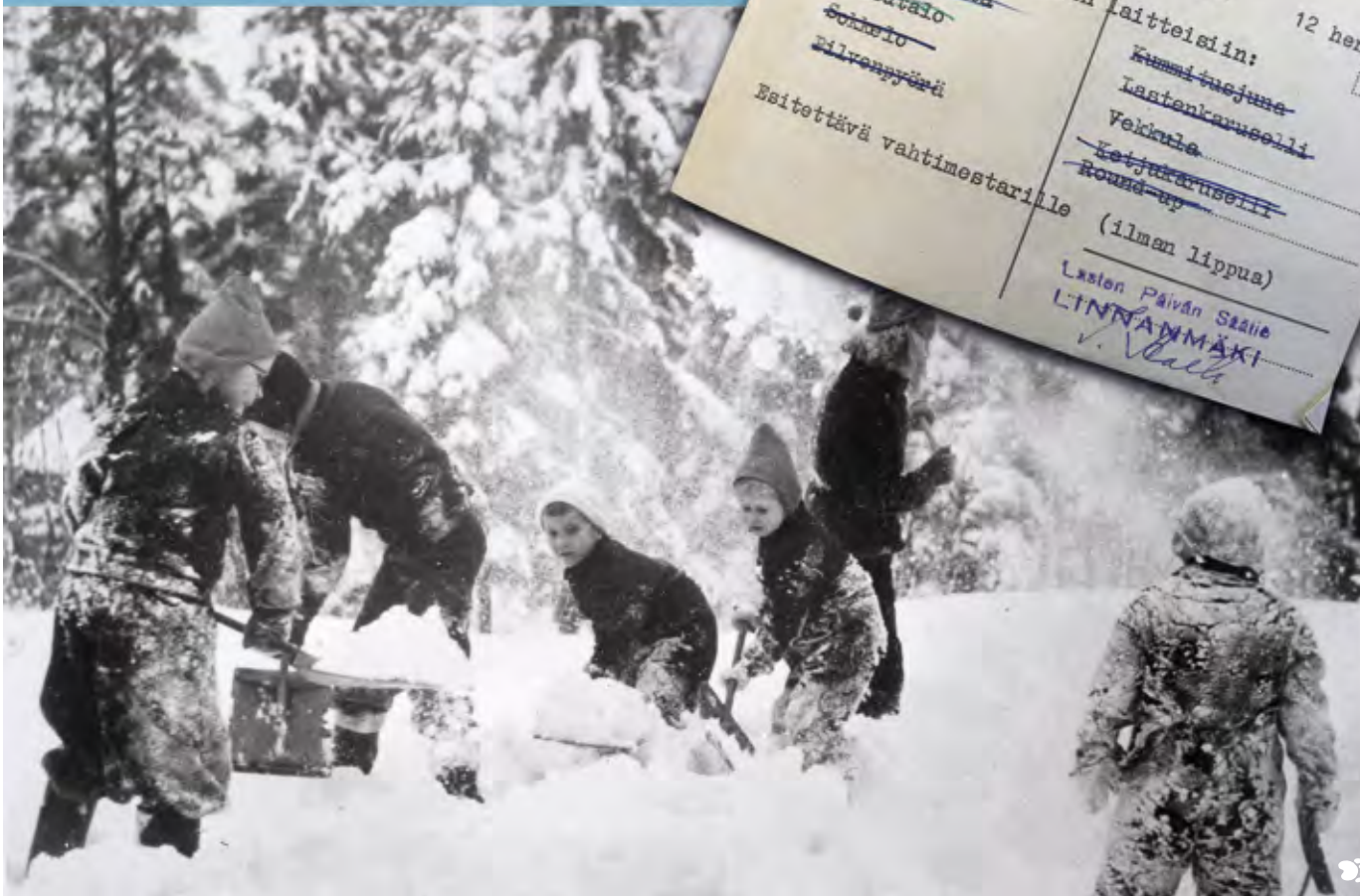
Esitettävä vahtimestarille

(ilman lippua)

Lasten Päivän Säätiö

LINNAMÄKI

V. Valt

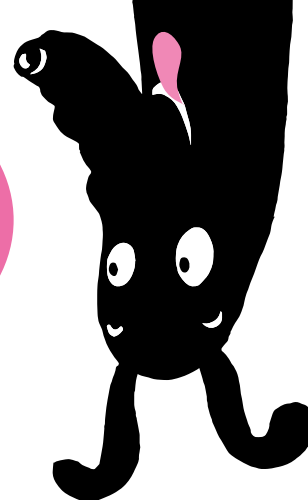
*På högtiderna var barn-
sjukhusen vackert pyntade.*

PÅ DEN TIDEN HADE MÅNGA BARN ALDRIG SETT
NÅGOT LIKNANDE OCH DE KUNDE KANSKE
GLÖMMA BORT SIN HEMLÄNGTAN FÖR EN STUND.

*På Barnkliniken tog man på julen fram den här
särskilda speldosan. När man snurrar på veven
spelar den musik och dockorna rör sig.*

Elina Liukkonen var en vecka gammal när hon år 1949 hamnade på Barnets Borg. Hennes mamma hade den smittsamma lungsjukdomen tuberkulos. Därför var det nödvändigt att isolera babyn från mamman tills vaccinet hade effekt. Sjukhusvistelsen drog ut på tiden, eftersom Elina började kasta upp och tappa vikt. Hon diagnostiserades med pylorusstenos, det vill säga förträngning av nedre magmunnen. Som tur var hjälpte en operation på Barnkliniken. Som vuxen arbetade Elina på Barnets Borg, eftersom hon blev specialistläkare i barnneurologi.

JAG BLEV OPERERAD
AV FARBROR
VOISULA!

Elina som ettåring år 1950.

SÅ HÄR SADE
ELINA SOM
BARN, EFTERSOM
KIRURGEN MATTI
SULAMAAS NAMN
VAR SVÅRT ATT
KOMMA IHÅG.

Eftersom sjukhusvistelserna förr var så långa, började man även hålla skola för barnen på sjukhusen. I början gavs bara undervisning i handarbete och slöjd. Också i Nya barnsjukhuset finns det en sjukhuskola.

JAG HAR HAFT EN LÅNG RESA
GENOM TIDEN. FÅR JAG SOVA I DIN
KOJA ÖVER NATTEN?

SÅ KLART!

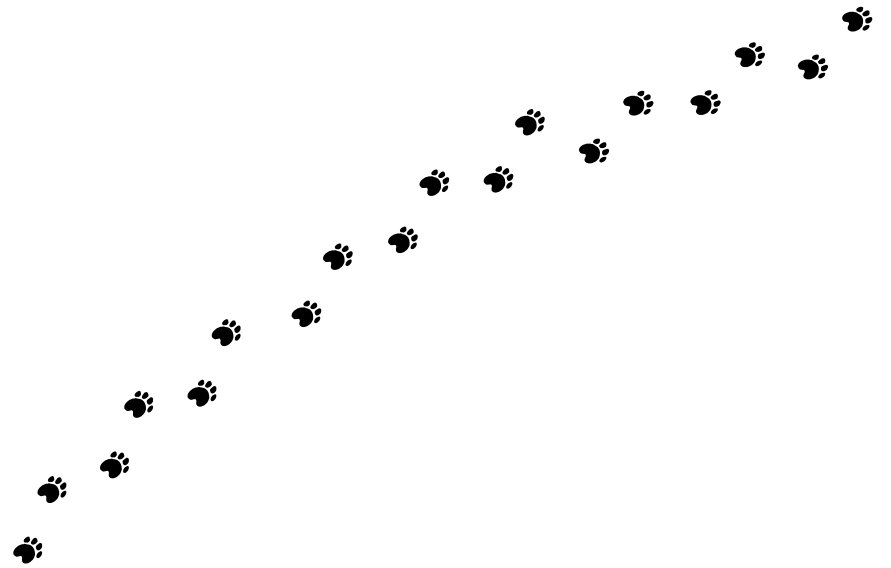
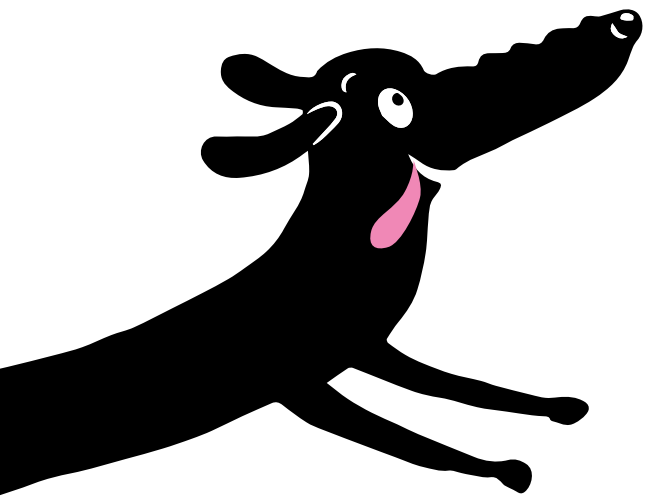
Den här leksaken uppfanns och byggdes ursprungligen av ett barn som vårdades på sjukhus. Idén var så bra att barnskötarna började bygga likadana.

TACK FÖR ÖVERNATTNINGSTÄLLET,
NU SKA JAG FORTSÄTTA MIN TIDSRESA TILL
ETT NYTT MUSEIÄVENTYR!

JAG ÄR GLAD ATT DU KOM,
HA EN TREVLIG RESA!

TIDSLINJE

1724 Thomas Ragvaldsson föds i Tyrvis. Han har ensidig läpp- och gomspalt.

1760 Thomas skriver ett skillingtryck, det vill säga ett slags visa, där han berättar om sin spalt.

1763 Thomas spalt korrigeras med hjälp av en operation. Han skriver ännu ett skillingtryck, där han berättar om operationen. Visorna som Thomas skriver är världens första beskrivningar av läpp- och gomspalt och dess behandling som har skrivits av patienten själv.

1917 Sjukskötaren Sophie Mannerheim (1863–1928) grundar föreningen Modersvård åt barnet. Föreningen hjälper ensamstående mammor. Följande år skaffar hon ett hus till föreningen. Huset får namnet Barnets Borg.

1920 Mannerheims Barnskyddsförbund grundas. Förbundet tar sig an alla de barnskyddsuppdrag, som inte enligt lag faller på kommunens eller statens ansvar.

1921 Barnets Borg omvandlas till ett sjukhus.

1700

1800

1900

1920

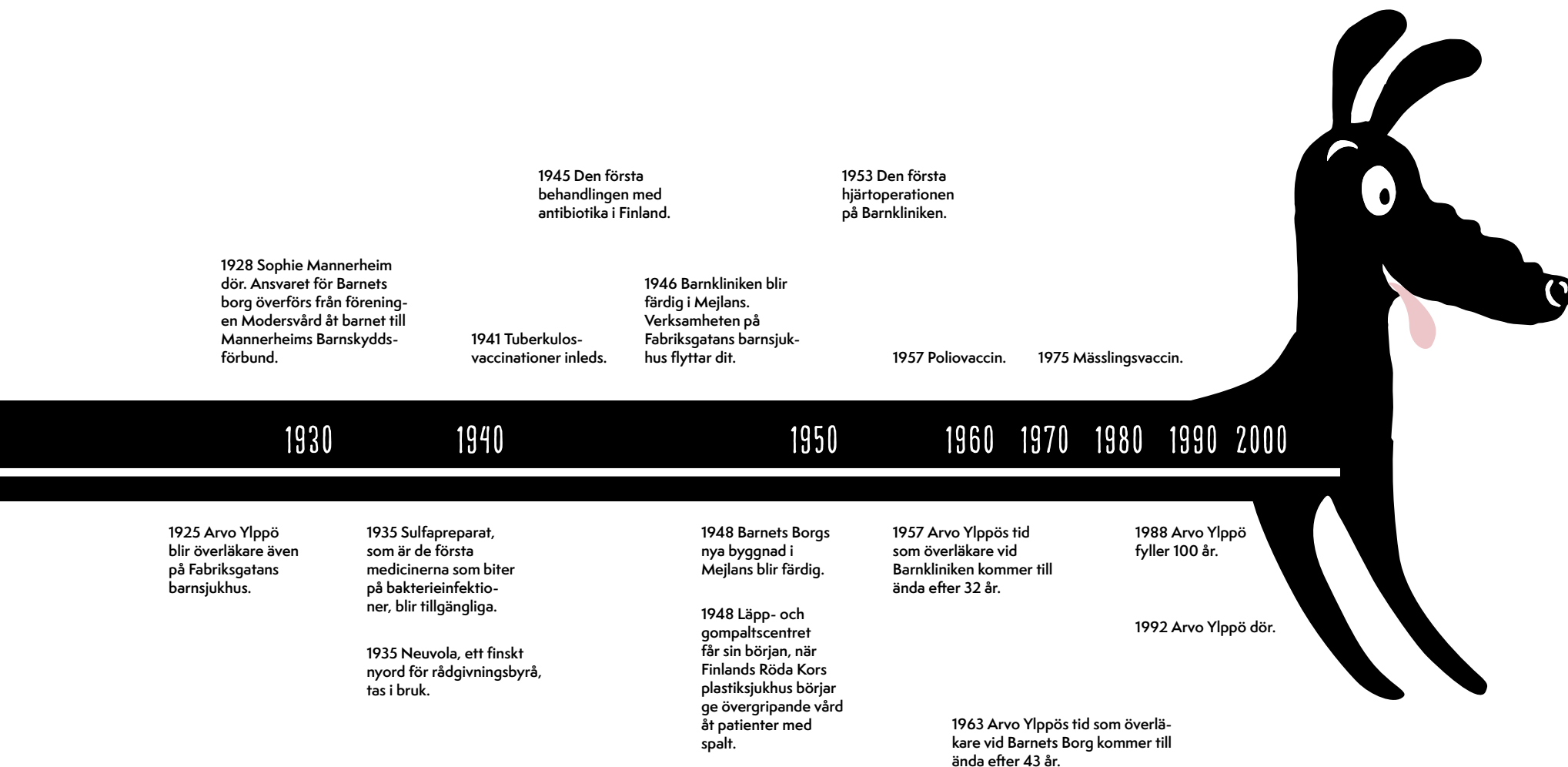
1887 Arvo Ylppö föds.

1893 Finlands första barnsjukhus grundas i Helsingfors.

1899 Barnsjukhuset får en egen byggnad på Fabriksgatan i Helsingfors.

1920 Arvo Ylppö blir överläkare vid Barnets Borg.

1922 Den första barnrådgivningbyrån grundas i Barnets Borg.

FOTON

En objektbild av den riktiga Mutte. Anders Manns, HUS museiutskott.

Barnsjukhuset på Fabriksgatan. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Barnets Borg. CC BY 4.0. Arvo Kajantie, Helsingfors stadsmuseum.

Arvo Ylppö skriker. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Arvo Ylppö, gädda och pojke. Barnkliniken samling, HUS museiutskott. Färgning av foto: Tommi Rossi 2020.

Rådgivningsverksamhet på 1930-talet. Barnkliniken samling, HUS museiutskott. Färgning av foto: Tommi Rossi 2020.

Vilostund på Barnkliniken balkong. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Utomhusaktiviteter på barnsjukhusets gård på Fabriksgatan. Barnkliniken samling, HUS museiutskott. Färgning av foto: Harri Tahvanainen 2019.

Ljusterapi. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Sommardag på barnsjukhusets gård på Fabriksgatan. Barnkliniken samling, HUS museiutskott. Färgning av foto: Harri Tahvanainen 2019.

Kaffepaket. Anders Manns, HUS museiutskott.

Kampanjknapp. Anders Manns, HUS museiutskott.

EEG-enhet. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Livsmedelshjälp. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Kaffe med kaka. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Minnesföremål. Anders Manns, HUS museiutskott.

Kengät. Skor. Anders Manns, HUSin museotoimikunta / HUS museiutskott.

Flicka i gunga. CC BY 4.0. Pertti Oskala, Helsingfors stadsmuseum.

Fickhund. Anders Manns, HUS museiutskott.

Johanna som vuxen. Helena Hämäläinen, HUS museiutskott.

Drumsö gård. CC BY 4.0. Helsingfors stadsmuseum.

Harar i Drumsö. Kuva: Jukka Alstela, HUSUKE samling, HUS museiutskott.

Besöksanvisningar. HUSUKE samling, HUS museiutskott.

Biljett till Borgbacken. HUSUKE samling, HUS museiutskott.

Simbassäng. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Krocket. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Snölekar. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Festdekorationer. Barnkliniken samling, HUS museiutskott. Färgning av foto: Harri Tahvanainen 2019.

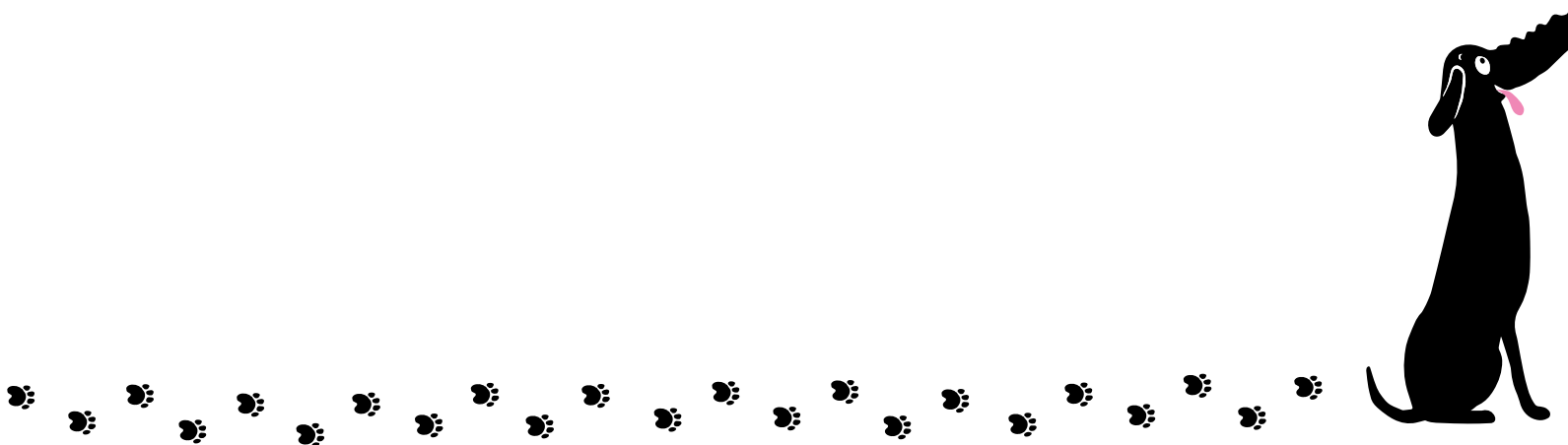
Speldosa. Anders Manns, HUS museiutskott.

Elina 1 år. Elina Liukkonens hemalbum.

Musiklektion. Lastenklintan kokoelma, Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Handarbetsklass. Barnkliniken samling, HUS museiutskott.

Hunden Koppi. HUS museiutskott.

Den kvicka museihunden Mutte sveper på sin tidsresa genom historien över barns sjukhusvistelse i Finland. Äventyret börjar på golvet i Barnets Borg och avslutas via sjukhusskolan i ett hundbås. Längs vägen får vi bland annat veta hur Arvo Ylppö blev läkare, varför barnens sängar har burits ut och vad fickhunden gjorde på hjärtavdelningen.

Boken baseras på utställningen Barnens egna sjukhus som producerats av HUS museiutskott och som öppnades i mars 2021 på våningen Skogen på Nya barnsjukhuset, i väntrummet till operationssalen och anestesiaavdelningen. Nya barnsjukhuset som öppnades år 2018 är Finlands största sjukhus med fokus på specialiserad sjukvård för barn, där man vårdar barn från hela Finland.

Omslagsfoto: Rådgivningsverksamhet på 1930-talet. Bild: Barnkliniken samling, HUS museiutskott. Färgning av foto: Tommi Rossi 2020. Originalfotot finns också tillgängligt i CC BY 4.0 Pietinen, Historiska bildsamlingar, Museiverket.